

(»Vjesnik za Arheologiju i povijest dalmatinsku«, god. XLVII—XLVIII.)

Stanko Pavelić, Primjer hrvatske historiografije prije osamdeset godina. (Knj. XXXVI. str. 122.) Pisac prikazuje »Novi i stari kalendar slavonski za prestupno godišće 1848« analizirajući članak »Uspomena starih događajah u Slavonii«. Autor se bavi pitanjem romanizacije u Iliriku, dakle pitanjem, kojim se bavi K. Jireček i C. Patsch.

Dr. J. Matl, Dva njemačka časopisa iz šezdesetih godina 19. vijeka. (Knj. XXXVI. str. 174.) Docent gradackog sveučilišta i austrijski stručnjak za književnu historiju južnih Slavena prikazao je u ovom članku časopise »Ost und West« i »Slavische Blätter« te njihov značaj za političku historiju južnih Slavena. Pisac iznosi važne činjenice, o kojima se dosad još nije vodilo računa u našoj literarnoj historiji.

Dr. Franjo Fancev, Prilog za historiju hrvatsko srpskih književnih veza u 18. vijeku. (Knj. XXXVI. str. 241.) Pisac dokazuje, da je u srpskoj građanskoj lirici XVIII. stoljeća bilo ne samo nesumnjive hrvatsko-kajkavske grade, već da je između jedne i druge lirike moralo biti i neposrednih tijesnih veza, koje su podržavali hrv. i srpski graničarski oficiri i podoficiri. »S pravom se mora pretpostaviti, da je hrvatska građanska lirika starija od srpske«.

Hamdija Kreševljaković, Rustem-paša, veliki vezir Sulejmana II. (Knj. XXXVI. str. 272.) U članku prikazan je život Rustem-pašin, a naročito njegova velika moć na dvoru cara Sulejmana II. Bio je taj čovjek jedan od ljudi, koji su znali svoj položaj u svim smjerovima iskoristiti i u lične i u državničke svrhe.

Dr. Vlado Petz.

BILJEŠKE

* Zaključkom broj 26.847—1928. Oblastni Odbor zagrebačke oblasti omogućio je svojom pripomoći izdanje ovoga sveska »Narodne Starine«. Osamljenom uvidjavnošću i dobrim shvaćanjem poziva našeg časopisa oblasni je odbor u Zagrebu pokrenuo izlaženje »Narodne Starine« iz poznatog dugotrajnog zastoja, da tim svojim činom pripomogne bar urednoj likvidaciji već pripremljenoga gradiva prijašnjih svezaka, ne bude li više mogućnosti daljnega izlaženja »Narodne Starine«. Uredništvo ovog časopisa izriče i ovim svoju veliku zahvalnost zagrebačkom oblasnom odboru u vrijeme, kada su drugi mjerodavni faktori zajedno s publikom i velikim brojem predbrojnika zanemarili ovaj u početku dobro primljeni list.

* 25. veljače 1928. proslavio je g. S. Berger, počasni ravnatelj »Etnografskog odjela Hrvatskog Narodnog Muzeja u Zagrebu«, sedamdesetgodišnjicu života. Toj proslavi pridružila se i »Narodna Starina« svojom čestitkom, dok je jedan, umjetničko-obrtnički, sabiralački dio svečareve životne akcije ocrtan već u I. knjizi ovog časopisa (isp. str. 191.) No jednako i još više važne su njegove predradnje a onda i samo osnivanje zagrebačkog Etnografskog Muzeja u društvu s prof. Vl. Tkalčićem g. 1919. I ako došljak iz Slovačke u Hrvatsku svečar se od osamdesetih godina prošlog stoljeća posve kod nas udomaćio, potaknuvši niz akcija što su u izvjesnim krajevima unapredile materijalnu kulturu a u inozemstvu pronijele glas o

ljepoti našeg narodnog veziva. Kao dugogodišnji trgovac i vlasnik modne kuće za opremu nevjesta u Zagrebu posvećivao je i pažnju domaćoj kućnoj proizvodnji, pak je tako došao i na osnutak škole za razvijanje domaće kućevne industrije. Već 1890. imao je golemu zbirku narodnih rukotvorina od 10.000 komada. U ono vrijeme za njega je radilo oko 2000 seljanki kojekakve kućne izrade, a zatim je počeo i kroz nekoliko godina priredio u svijetu 96 velikih izložbi hrvatskog veziva (Paris, Berlin, Bruxelles, Hamburg, London, Leipzig, Roma, Firenze, Chicago, St. Louis, New-York, Melbourne, etc.). Priređivalo se prigodna predavanja, a strani tvorničari pokušavali su da motive našeg veziva apliciraju i u keramici i na staklu (u Americi tzv. »Croatian porcellan«). No aplikacija bilo je i u sferi svjetske ženske mode za nekoliko sezona, naročito u Parisu i u Beču. Osim hrvatskih i ostalih jugoslavjenskih veziva g. Berger je sabirao obilje etnoloških objekata iz ostale Evrope, ali i iz područja tzv. egzotičkih naroda, pak je i ta zbirka uklopljena kao dragocjena sastavina među ostale zbirke Etnografskog Muzeja u Zagrebu, komu je dobar dio Berger privrijedio. Umjetničkom odjelu Hrvatskog Narodnog Muzeja oporučno je pak namijenio jedan cijeli mali muzej, koji se zasad nalazi u njegovu stanu. Tu privatnu inicijativu i požrtvovnost honorirala je prije proslave i Narodna Skupština, zaključivši, da se svečaru odsad daje doživotna državna renta, a odlikovan je i inače u nekoliko navrata. Neumoran u prijeratnim inicijati-

vama, upoznavajući faktore nekadašnje hrvatske vlade na tragediju domaće kućevne industrije, i čuvajući ime hrvatske provenijencije svim eksportnim objektima, a poslije rata jedno žarište u organizaciji zagrebačkog etnografskog muzeja g. Berger je dosljedno svom poznijem životnom cilju omogućivao i domaću nauku, namičući joj sredstva, te je u tome od početka pratio i nastojanje »Narodne Starine«, neprestano je zadužujući svojim interesom i svojim akcijama koje su vidjele i koje će još vidjeti rezultate i u ovom časopisu, ako mu izvjesne sile i neprilike ne prekrate nastojanje. Od početka izlaženja pa sve do ove godine »Narodna Starina« važila je naime i kao organ zagrebačkog Etnografskog Muzeja, čijem počasnom ravnatelju ona želi i dalje svestrano produženje dostojnoga životnoga djela.

* Muzej grada Zagreba. Na žalost se veoma kasno počelo pomišljati na to, da se stvori muzej od najvažnijih gradova našega slovjenškoga Juga. Muzej Grada Zagreba, onoga grada, koji je kroz osam stotina godina bio branik i simbol hrvatskoga naroda, grada, koji je primajući ponude iz cijeloga svijeta poradio, da nam narod nikada ne propadne i ne zahiri. Ni u najtežim vremenima turskoga gospodstva, ni za teške vladavine Magjara...! Jer za čudo je, (a možda tek samo dokaz njegove vječne vitalne snage), da baš nije premnogo gledao u historiju, u prošlost, već više u budućnost. Pa tako se tek teškom mukom posabralo nešto za taj muzej, a to je bilo tim potrebnije, što se Zagreb počeo neobično naglo razvijati, pa se veoma brzo gube dokumenti minulih epoha, ma da se na njihovom radu osnovao život sadašnjice. Nije tek slučajno Varaždin dobio svoj veoma lijepi muzej prije Zagreba!

Zadatak Muzeja Grada Zagreba jest velik. Treba prikupiti sve, što se odnosi na razvitak grada, sve što je još kadro dokumentirati život građana u različnim epohama. Mnogo je toga do danas pohranjeno u drugim muzejima, mnogo je zakopano u arhivima, pa će mnogo vremena proći, dok se ti dokumenti iskopaju. A napose je na žalost nestalo mnogo i premnogo spomenika crkvenoga života, a Zagreb je od stoljeća bio centar duhovnog života cijeloga hrvatskoga naroda. Treba prikupiti svu rastrkanu literaturu o Zagrebu za kasnije istraživače. Tako još sto i sto stvari, da Gradski Muzej u Zagrebu bude doista ono, što može i mora da bude.

Nevolja je, što se ne može pravo početi s radom, ponajprije radi pomanjkanja valjanih prostorija. Danas je Muzej Grada Zagreba smješten u suterenu Umjetničkog pa-

viljona, koji je sve prije no zgodan za muzej. (U prostorijama, gdje je nekoć bila kafana, a i ta se nije mogla uzdržati). Nu pomišlja se na izvedbu takove muzejske zgrade, koja bi bez buke i pompe posvema odgovarala svojoj svrsi. Dakako, to je tek pjesma budućnosti. Međutim opet je sreća, da su i takove prostorije pronađene u vrijeme, kad su zagrebačke Hrvatice priredile milenijsku kulturno-historijsku izložbu, pa se jedan dio izložaka združio sa onim materijalom, što su ga »Braća Hrvatskoga Zmaja« prikupila za Muzej Grada Zagreba. Tako je nastao Muzej onakav, kako ga sada vidimo.

Za sada vrše poslove ravnatelj muzeja (g. prof. Gj. Szabó) i jedan činovnik (g. S. Pužar). Glavna je briga uzdržavanje već pribranoga materijala, te sređivanje novih akvizicija. Stariji građani rado povjeravaju svoje tečevine muzeju, na čemu im posebna hvala, ali kako je život grada donio veoma brzu mijenu žiteljstva, pa kako je baš stari dio građana veoma naglo poslije rata osiromašio, ne može sve da poklanja. Gradski Muzej u Zagrebu pohađa godišnje otprilike 3000 posjetilaca. U programu je Gradskog Muzeja u Zagrebu pribiranje građe, koja se odnosi na starije doba do XX. stoljeća, pa onda napose doba Vrhovca, Gaja, Jelačića i Štrosmajera, pa sve do naših dana. A na žalost posvuda ima velikih praznina! Osobito za doba prije XIX. stoljeća.

Kakav će biti budžet Gradskog Muzeja u Zagrebu dosad još nije odlučeno. Muzeji su dosta skupe institucije, kad treba, da rade i žive. Inače su suvišne. A prije svega potrebno je da se Gradskom Muzeju u Zagrebu omogućiti barem objamom skromno glasilu, da se tu priopće rezultati rada, jer publiciranje po našim novinama mnogo je dakako komotnije, ali za tren dva, sve je opet pokopano i nedokučivo. Utješno je, što kod sviju faktora postoji želja, da se ta pitanja povoljno riješe. Najpreća je potreba, da se saberu sva »zagradiensia«, da se popuni muzejski arhiv, u koji ulaze svi sastavci o Zagrebu sadašnjosti i prošlosti, pa da se sve, što je vrijedno fiksira u slikama i snimkama prije no iščezne. A početak je već dobro učinjen. Ali napredak Gradskog Muzeja u Zagrebu ne odvisi samo o muzejskim radenicima, već i o onoj publici, za koju je muzej stvoren, od Zagrepčana samih!

* U vrijeme, kada je pokretan ovaj časopis te par godina poslije »Narodna Starina« jedina je isticala važnost prošloga rada Hrvatskoga starinarškoga društva u Kninu predlažući obnovu ove zanemarivane akcije (isp. I.

23., 345. II, 93., 151. III, 1., 118., IV., 194.). Ovaj časopis htio je poslužiti i dalje kao organ toga nastojanja, međutim je 1927. pokrenuta nova serija »Starohrvatske Prosvjete«, te se dio naših suradnika tako otudio »Narodnoj Starini« na čelu s urednicima »Starohrvatske Prosvjete« gg. dr. Ferdinandom Šišićem i arh. Č. M. Ivekovićem, sveuč. prof. i pravim članovima Jugoslavenske Akademije u Zagrebu, a i drugima. Prije izvjesnoga vremena preuzeo je zagrebački oblasni odbor pod svoju zaštitu i finansiranje i Hrvatsko starinarsko društvo u Kninu i časopis »Starohrvatsku Prosvjetu«, koja je sada (za razliku od stare serije) proširila djelokrug iz sredovječne arheologije uopće i na područje sveukupne hrvatske povijesti, pa i u sferu etnologije i etnografije, a saznajemo, da će se u časopisu obrađivati i problemi istorije moderne umjetnosti i umjetničkoga obrta.

* 10. travnja 1928. održalo je svoju godišnju skupštinu splitsko hrvatsko društvo »Bihać«. Ono se bavi istraživanjem domaće povijesti te paralelno radi (ali ne zajednički) s Hrvatskim starinarskim društvom u Kninu, koje je opet rajoniralo svoj teritorij sjevernije, dok je društvo »Bihać« (predsjednik: Msgr. Frano Bulić, tajnik: prof. Barač, znanstveni referent: dr. Ljubo Karaman, blagajnik: g. Žnidarčić) zapravo više lokalno društvo, koje se ograničava na okolicu grada Splita. Među akcijama zadnjih triju godina društvo »Bihać« dovršilo je iskapanja i istraživanja u krunidbenoj bazilici kralja Zvonimira u solinskoj Gradini; istraživalo u Gomilici, gdje je otkrivena jedna rimska gospodarstvena zgrada, upotrebljavana i u srednjem vijeku, a istraživano je i u Šupljoj Crkvi u solinsko-kliškom polju (tu ima nade da će se naći na ostatke crkve sv. Stjepana u čijem su atriju pokapani hrvatski kraljevi). Radilo se i na rtu Marjana (ad Dianam), u »Sudanelu« kod Segeta, itd. Na skupštini je pribivao i dr. Ante Trumbić, koji je među ostalim u svom govoru napomenuo, da je društvu potrebno promijeniti njegov lokalni značaj. Prema tomu zasad postoje tri hrvatska arheološka društva, koja međusobno ne stoje ni u kakvoj vezi, u Zagrebu, u Kninu i u Splitu.

* Od 3. do 5. studenoga 1928. bile su u Ptuj u svečanosti otvaranja Gradskog

Muzeja, za koji je predradnje učinio sada već pokojni gradski bilježnik Ferko, pak onda kroz 25 godina veleslužni gradski konservator g. Škrabar, a pripomogao je i ravnatelj splitskog arheološkog muzeja g. dr. Mihovil Abramić. Muzej je smješten u negdašnjem dominikanskom samostanu, a materijal daje u većini tlo rimskoga grada Poetovio. Ptuj je pun objekata iz rimske prošlosti (osobito je čuven nedaleki mitrej, svetište boga sunca), dok je na glavnom trgu postavljen jedan spomenik na komu je prikazan Orfej. Povrh Ptuja nalazi se grofovski zamak Herbersteina, sam po sebi vrsta muzeja (naročito zbog velike zbirke gobelina i slika). Tom prilikom proslavljena je i 35-godišnjica ptujskog Muzejskog Društva, komu i »Narodna Starina« želi daljni procvat. Upriličen je tako reći i mali zbor stručnjaka, koji su se tu našli, pored domaćih i predstavnici njemačke nauke iz Beča i iz Štajerskog Graca dr. Reisch, dr. Egger, dr. Schmidt, dr. Mattl. Potonji je posebno naglasio potrebu zajedničkih kulturnih nastojanja između jugoslovenskih i njemačkih naučenjaka. Predavanja su održali: dr. Stelé iz Ljubljane (o historijatu ptujskog muzeja), dr. Vlad. R. Petković iz Beograda (o Stobima), dr. Egger iz Beča (o hagiografskim pitanjima).

* Prema programu ravnateljstva Muzeja Grada Zagreba i na osnovi izravnoga predloha podnešenoga ljetos Kuratoriju Muzeja Grada Zagreba »Narodna Starina« trebala bi postati glasilom toga muzeja. Postoji nastojanje, da se sva »zağrabiensia« našega časopisa izdaju i u posebnim edicijama, a uredništvo toga dijela preuzet će prof. Gjuro Szabó, ravnatelj Muzeja Grada Zagreba. Gradsko zastupstvo votiralo je u vezi s tim predlogom izvjesnu pripomoć u proračunu za godinu 1929.

NA RODNA STARINA" sv. 16., VII. knj., 1. br

U ZAGREBU 12. X. 1928.

VLASNIK, GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK :

Dr. JOSIP MATASOVIĆ

TISAK „TIPOGRAFIJA“ D. D., ZAGREB